

РЕЦЕНЗИЈА

НА РАКОПИСОТ „ДЕНТАЛНА ИМПЛАНТОЛОГИЈА” ОД АВТОРИТЕ ПРОФ. Д-Р КИРО ПАПАКОЧА, ДОЦ. Д-Р МИХАЈЛО ПЕТРОВСКИ, ДОЦ. Д-Р БРУНО НИКОЛОВСКИ, НАСЛ. ДОЦ. Д-Р ВАНЧО СПИРОВ, НАСЛ. ДОЦ. Д-Р ЗОРАН ШУШАК И НАСЛ. ДОЦ. Д-Р ДАРКО ВЕЛЈАНОВСКИ, ФАКУЛТЕТ ЗА МЕДИЦИНСКИ НАУКИ, УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ” ВО ШТИП

Врз основа на одредбите од Статутот и Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитет „Гоце Делчев” во Штип, како и Одлуката бр. 2002-232/40 од 346. редовна седница на Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки, одржана на 30.9.2025 година, избрана е Рецензентска комисија во состав:

- проф. д-р Даниела Велеска Стевковска, редовен професор, Стоматолошки факултет, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ - Скопје, област орална хирургија,

- проф. д-р Софија Царчева Шаља, редовен професор, вработена на Факултет за медицински науки, Универзитет „Гоце Делчев” во Штип, област ортодонција

за изготвување на извештај, рецензија на приложениот ракопис „Дентална имплантологија” од авторите проф. д-р Киро Папакоча, доц. д-р Михајло Петровски, доц. д-р Бруно Николовски, насл. доц. д-р Ванчо Спиров, насл. доц. д-р Зоран Шушак и насл. доц. д-р Дарко Велјановски, наменет за студентите на прв циклус студии на Дентална медицина и Забен техничар (стручни студии) на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев” во Штип.

По прегледот на ракописот, Комисијата до Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Општи податоци за ракописот: Учебникот „Дентална имплантологија“ е примарно наменет за студентите на интегрираните студии од прв и втор циклус на Дентална медицина и за студиската програма Забен техничар, стручни студии од прв циклус. Приложениот ракопис за учебник е во потполност осмислен и презентира според Наставниот план и програма на предметот Имплантологија, кој се изучува на интегрираните студии од прв и втор циклус студии на студиската програма Дентална медицина, во десеттиот семестар, со неделен фонд на часови 2+2+1 и 5 кредити и на предметот Имплантологија на стручните студии за забен техничар на Факултетот за медицински науки при Универзитетот „Гоце Делчев” - Штип, шести семестар, со 2+2+1 неделен фонд на часови и 4 кредити.

Целокупниот ракопис доставен за рецензија претставува комплетен материјал претставен во една логичка, преку кој студентите ќе имаат можност да ја изучуваат и совладаат предметната материја и да се стекнат со практични познавања, според поставените барања на ЕКТС системот. Учебникот е напишан на адекватен стил, кој би овозможил успешно совладување на материјалот за горенаведените предмети на двете студиски програми.

Податоци за обемот ракописот: Предадениот ракопис содржи 284 страници во А4 формат, приспособени според одредбите од Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип. Ракописот содржи вкупно 168 илустрација (фотографии) со кои сликовито се надополнува текстот. Обемот на учебникот по содржина ги задоволува критериумите според бројот на часови и дадените кредити за кои е предложен овој учебник.

Тргувајќи доминантно од фактот што досега не постои учебник кој во целост би ги задоволил потребите на студентите по овој предмет, се наметна и потребата од пишување на еден ваков учебник, наменет првенствено за студентите од студиската програма Дентална медицина, на студентите запишани на студиската програма Зубни техничари-протетичари, но истиот може да послужи и за студентите запишани на специјалистички студии за забен техничар-протетичар, со цел продлабочување на стекнатите знаења. Овој учебник може да послужи и на специјализантите за здобивање на основните познавања од областа дентална имплантологија. Поради недоволниот квантум на учебници или пак учебни помагала кои ја опфаќаат оваа материја, како и потребата за совладување на основните теоретски и практични познавања, сметаме дека овој учебник претставува вистинска потреба за студентите. На Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип постои веќе публикувана скрипта за дентална имплантологија, но мора да се напомене дека истата не ги содржи потребните сегменти од оваа област. Притоа, авторите на едноставен начин, со јасен стил, концизност и чиста мисла ја приложуваат обработената материја.

Краток опис на содржината: Материјалот од овој учебник во комплетност корелира со наставната програма. Со совладување на материјалот елабориран во овој учебник им се овозможува на студентите стекнатите знаења да ги применат во понатамошната нивна пракса. Содржините се конципирани како тематски целини, се почитува принципот на постапност, темите се јасно обработени и илустрирани со соодветни фотографии, со што се овозможува системско совладување на целокупниот материјал.

Во првата глава авторите даваат краток пресек на историскиот развој на деталната имплантологија. Во овој дел од текстот се дадени и аспекти кои се однесуваат на: промена во дизајнот, површината и материјалите од кои се изработени имплантите. На крајот, авторите забележале дека за да ја увидиме денешна состојба и да ја предвидиме иднината, мораме да се осврнеме на минатото.

Во второто поглавје, авторите ги прикажуваат анатомските карактеристики на максило-мандибуларниот комплекс од значење за денталната имплантологија. На почетокот е даден приказ анатомските карактеристики на максилата, непчената коска и мандибулата и нивните мускулни припои. Во делот од текстот кој следува е даден опис на зигоматичната коска и на *processus pterygoideus* на сфеноидалната коска.

Третото поглавје на приложениот ракопис е насловено како основни физиолошки процеси на коската, нејзино заздравување, созревање и значење за функционалноста на денталните импланти. Во ова поглавје на едноставен и краток начин се прикажани хистолошката градба на алвеоларната коска, типовите на клетки во коскениот ткиво и процесот на ремодулација на коскениот ткиво. Следува опис на процесите на анкилоза и остеоинтеграција.

На крајот од ова поглавје е даден опис на процесите на ретенција и примарна стабилизација на денталните импланти.

Четвртото поглавје започнува со текст кој се однесува на тоа како се врши избор на пациентите. Опишани се индикациите и контраиндикациите за поставување на денталните импланти. Презентираните се општите (системските) и локалните фактори кои влијаат на поставувањето на денталните импланти. На крајот од ова поглавје е даден краток опис на радиографската анализа и на чекорите во планирање на имплантниот третман.

Петтото поглавје се однесува на радиолошките испитувања во денталната имплантологија. Даден е вовед и опишани се општите карактеристики на рендгенолошките испитувања во денталната имплантологија. Во ова поглавје е даден опис и на индикациите на дводимензионалните и тридимензионалните рендгенолошки испитувања.

Шестото поглавје од овој учебник авторите го насочиле кон компјутерски водената (ЗД) имплантологија. Даден е опис на софтверите за компјутерски водената имплантологија и на планирањето на предимплантно водената хирургија, односно манипулирање со податоците. Следува описот на аспектите за планирање на компјутерски водената имплантологија и на хируршките водичи.

Во седмото поглавје, насловено како планирање на резови, избор на импланти и трансмукозална надградба, опишани се хируршките постапки за поставување на денталните импланти. На почетокот се дадени описите на хируршката манипулација на меките и тврдите коскени ткива за поставувањето на денталните импланти и постапките на згрижување на хируршките рани. Следува опис на двофазното и имедијатното поставување на денталните импланти.

Во осмото поглавје се објаснети и опишани аспектите на вградување на денталните импланти за надоместок на заби во постекстракциона рана. Во овој дел од текстот е даден опис на факторите што влијаат врз исходот на третманот со импланти во постекстракциски места, како и на предностите и недостатоците на терапевтските опции за поставување импланти кај постекстракциони места. Во рамките на ова поглавје е обработена материја која се однесува на примарната и секундарната стабилност на денталните импланти. Во овој дел се опишани факторите од кои зависи имплантната стабилност и методите на мерење на имплантната стабилност. На крајот од ова поглавје е опишано значењето на стабилност на имплантите врз успешноста на имплантната терапија.

Во деветтото поглавје на овој учебник е даден опис на техниките за синус лифт и транспозиција на *p.alveolaris inferior* и *p.mentalis*. Првиот дел на ова поглавје е насочен кон коскениот графтирање на подот на максиларниот синусот (*sinus lift* техники). Презентирани се индикациите, контраиндикациите и хируршките техники за оваа процедура. Вториот дел од ова поглавје е насочен кон техниките за транспозиција на *p.alveolaris inferior* при поставување на импланти во долна вилица. И за оваа техники се презентирани индикациите, контраиндикациите и хируршките техники.

Во десеттото поглавје авторите даваат приказ на биоматеријалите во денталната имплантологија. Дадена е дефиниција и класификација на биоматеријалите. Следува опис на денталните биоматеријали од денталната

имплантологија, биоматеријалите за коскена регенерација, мембраните за насочена ткивна и коскена регенерација и автогените бариерни мембрани на база на крвни деривати. На крајот од ова поглавје се опишани новите трендови и напредни технологии.

Единаесеттото поглавје е насловено како значење на биомеханиката во оралната имплантологија. Даден е опис на силите кои делуваат на денталните импланти, компонентите на силите, ударното оптоварување и моментните сили и моментните оптоварувања.

Во дванаесеттото поглавје на приложениот ракопис се опишани можностите за протетска рехабилитација над дентални импланти. Опишани се фиксните протетски реставрации и можностите за протетско решавање на различните случаи. Дел од текстот на ова поглавје ги опишува различните опции за третман со помош на мандибуларни и максиларни супраструктури над импланти.

Тринаесеттото поглавје се однесува на компликациите од имплантниот третман периимплантитисот и мукозитисот. Дадени се дефиницијата, етилошките фактори и епидемиолошките карактеристики на овие воспалителни состојби. Во рамките на ова поглавје се опишани и дијагностичките и терапевтските постапки за периимплантитис.

Четиринаесеттото поглавје се однесува фазата на одржување на постигнатите резултати при имплантната терапија. Во ова поглавје е опишана фазата на одржување на резултатите, временските термини за контролни прегледи и повторено отстранување на меките и тврдите забни ткива.

Во завршниот дел на овој учебник е дадена користената литература, при што може да се забележи дека при изработката на истиот е цитирана литература која се состои од учебници, учебни помагала и научни и стручни трудови од понов датум од светско, балканско и македонско потекло.

Согледувајќи ги сите сегменти на предадениот ракопис, впечатокот е дека истиот ја постигнал својата основна цел - студентите да ги совладаат основните знаења за денталната имплантологија кои би ги користеле понатаму во текот на секојдневната стоматолошка пракса. Ракописот нуди можност студентите да се запознаат со основните хируршки и протетски постапки кои се користат во денталната имплантологија, како и со бројни термини и процеси кои биле имплементирани во останатите стручни предмети. Исто така, ракописот ги задоволува критериумите за објавување и од таа причина, Рецензентската комисија дава предлог истиот да биде категоризиран како учебник.

Може да се забележи, исто така, дека ракописот „Дентална имплантологија“ од авторите проф. д-р Киро Папакоча, доц. д-р Михајло Петровски, доц. д-р Бруно Николовски, насл. доц. д-р Ванчо Спиоров, насл. доц. д-р Зоран Шушак и насл. доц. д-р Дарко Велјановски е пишуван на литературен македонски јазик, а стилот е лесен и разбирлив. Материјалот е добро стручно и научно обработен, збогатен со најнови сознанија од современата стручна литература и богато е илустриран со фотографии, што го прави прегледен и лесно разбирлив за студентите. Концепциски е адекватно осмислен, а содржините се едноставно прикажани што остава впечаток на лесно апликативна материјал.

Врз основа на гореизнесеното, Комисијата го предложува следниов

ЗАКЛУЧОК

Приложениот ракопис „Дентална имплантологија” од авторите проф. д-р Киро Папакоча, доц. д-р Михајло Петровски, доц. д-р Бруно Николовски, насл. доц. д-р Ванчо Спиоров, насл. доц. д-р Зоран Шушак и насл. доц. д-р Дарко Велјановски е во целост во согласност со наставната материја предвидена во програмата за предметот Дентална имплантологија за студентите на интегрираните студии од прв и втор циклус на Дентална медицина и за првиот циклус студии за Забен техничар-протетичар на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев” – Штип. Со употреба на едноставен јазик и лесен стил, авторите се потрудиле да ја презентираат материјата на студентите, за што полесно совладување на методските единици. Приложениот ракопис во целост ги задоволува критериумите за учебник и условите за издавање на учебник, пропишани според Правилникот за единствените основни остварувања на издавачка дејност на Универзитетот „Гоце Делчев” – Штип.

Рецензентската комисијата има особена чест и задоволство да му предложи на Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки ракописот „Дентална имплантологија” од авторите проф. д-р Киро Папакоча, доц. д-р Михајло Петровски, доц. д-р Бруно Николовски, насл. доц. д-р Ванчо Спиоров, насл. доц. д-р Зоран Шушак и насл. доц. д-р Дарко Велјановски да биде издаден како учебник за студентите од интегрираните студии од прв и втор циклус на Дентална медицина и на прв циклус на стручни студии за Забен техничар-протетичар на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев” – Штип.

РЕЦЕНЗЕНТИ

Проф. д-р Даниела Велеска Стевковска, с.р.

Проф. д-р Софија Царчева Шаља, с.р.